

РЕЦЕНЗИЯ

на дисертационен труд

за присъждане на образователната и научна степен „доктор“

Област на висше образование: 1. Педагогически науки

Професионално направление 1.1. Теория и управление на образованието“

От доц. д-р Йонка Петрова Първанова

Софийски университет „Св. Климент Охридски“, Факултет по педагогика

На тема: **ПРОГРАМНАТА СИСТЕМА В ДЕТСКАТА ГРАДИНА- ПРОБЛЕМИ И
ТЕХНОЛОГИИ ЗА УПРАВЛЕНИЕ**

Автор: София Мардик Димитрова

1. Данни за докторантурата и докторанта.?

София Мардик Димитрова завършва ПУ „Паисий Хилендарски“ със специалност „Предучилищна педагогика“ през 1996. От същата година започва и своя професионален път в сферата на предучилищното образование, работейки като педагогически специалист в няколко детски гради, както и като старши експерт „Предучилищно образование“ в РИО Бургас в периода 2011-2012. От ноември 2012 година до момента е директор на ДГ „Звездица“ в Бургас.

Развитието на докторанта стимулира нейните търсения и продължаваща квалификация, които я насочват към обучение и успешно дипломиране в магистърска програма „Управление на организациите в образованието, културата и изкуството“ в Университет „Проф. Асен Златаров“ в Бургас.

От 2018 г. София Димитрова е задочен докторант в Югозападен университет „Неофит Рилски“. Отчислена е успешно с право на защита на дисертационен труд на тема „Програмната система в детската градина – проблеми и технологии за управление“.

2. Данни за дисертацията и автореферата.

Представеният за рецензиране дисертационен труд е в общ обем от 220 страници, от които 212 страници авторов текст и 8 страници библиографска справка.

Структуриран е в Увод, три глави, заключение, изводи, приносни моменти, приложения библиография.

Библиографската справка включва широк набор от научна литература по разглеждания проблем, в обем от 154 източника както на български, така и на други езици.

Темата на дисертационния труд разкрива не само теоретичните, но и практико-приложните търсения на докторанта в сферата на управлението на детската градина и по-конкретно – въвеждането на иновационен модел за работа с децата, които не спят следобеден сън. В контекста на образователния мениджмънт темата е фокусирана върху ясните параметри на програмната система на детската градина от гледна точка на директора и към проблемите и предизвикателствата, пред които той се изправя в процеса на нейното управление.

Дисертационният труд логически и последователно разкрива връзката между технологията и по-конкретно управленската технология, същността на програмната схема в детската градина и необходимостта от интегриране на иновативни форми и методи на работа в нея, технологизирането на управленската дейност на директора по отношение на иновирането на програмната схема и възможностите за практическо приложение на подобни иновации в условията на детските градини у нас.

В увода на дисертацията се разкрива значимостта на изследваната проблематика в контекста на стратегическото управление на детската градина и повишаване на качеството на грижа, обучение и възпитание на децата. Поставя се и основният фокус, към който са насочени изследователските интереси на докторанта – възможността за подобряване на работата в четвърта група в детската градина (предучилищно образование) по отношение на онези деца, които не желаят да спят следобеден сън.

Описани са обект, предмета, целта и задачите на дисертационното изследване, които биха могли да бъдат по-конкретни и по-ясно разположение в полето на управленската наука. Липсва ясна връзка между посочените обект и предмет на проучването, от една страна, и целта и хипотезата, от друга.

Самият предмет на изследването е твърде широк като обхват, като не конкретизира ясно изследователския уклон.

Първа глава на дисертацията е посветена на проблемите и технологиите на управление и е в общ обем от 79 страници, структурирана е в три относително

обособени части, посветени на технологиите, образователните технологии и управленските технологии. Последователно и логично са представени същността, философията и компонентите на технологиите. Наличието на специално място за образователните технологии не е необходимо в тази работа с оглед на изследователското поле, в което тя се разполага, а именно – управление на образованието. Управленските технологии са представени достатъчно ясно и систематично, като специално място е отделено на управленските решения и на ролите и компетенциите на директора в процеса на управление на образователната институция. Всички тези елементи са логически обвързани в края на главата и препращат към управлението на иновациите чрез прилагане на адекватни, научно-обосновани и пълноценни технологии за интегриране на нови елементи и моменти в програмната схема на детската градина и към уменията, които директора следва да притежава, за да осъществи този процес успешно.

Втората глава на дисертацията е посветена на програмната схема на детската градина като специфичен конструкт и елемент от цялостното управление на този тип образователно-възпитателни институции. Главата е в общ обем от 77 страници и представя последователно и логично четири основни съдържателни аспекта – нормативните изисквания и структурата на програмната система, въпросът за иновациите в образованието, проучвания относно нуждата от следобеден сън сред децата и дейностите с децата по време на т. нар. „Тих режим“, въведен в практиката на управляваната от докторанта детска градина.

Представените рамки и нормативни изисквания към програмната схема на детската градина разкриват доброто познаване от докторанта на основните параметри, в които тази програмна схема се разполага и възможностите за нейното подобряване и оптимизиране.

Докторантът отделя специално внимание на иновациите и по-конкретно образователните иновации като част от работата си по дисертационния труд. Доколкото въвеждането на изцяло нов за българската практика елемент в програмната схема на детската градина като споменатия „Тих режим“ несъмнено представлява иновация, възниква въпросът в каква степен и по какъв начин въпросът за образователните иновации се свързва с поставените в темата и увода на дисертацията въпроси, касаещи технологиите за управление на тази програмна схема. Въпреки това,

докторантът умело прави преглед на същността и характеристиките на иновациите и препраща към въвеждането на иновации в системата на предучилищното и училищното образование, отчитайки съвсем справедливо факта, че що се отнася до детската градина, въпросът за иновациите в тях не е достатъчно уреден на нормативно ниво.

В контекста на представената в дисертацията иновация в програмната схема на детската градина докторантът разглежда и нуждата от следобеден сън при децата в четвърта група, обобщавайки данни и резултати от различни проучвания. Несъмнено въпросът за следобедния сън е ключов, а необходимостта програмната схема да се диференцира съобразно индивидуалните потребности и нужди на децата е особено важен. В този смисъл поздравявам докторанта за практическото приложение на тази иновация и за стремежа да обоснове нейното по-нататъшно прилагане в други детски градини на територията на общината.

В последната част на втора глава са очертани някои от дейностите с децата по време на тихия режим, чрез които те могат да бъдат ангажирани в периода на следобедния сън, който е традиционен за детските градини. Логиката на изложението е ясна и е обвързана с характеристиките на предучилищната възраст, в която се формират и развиват разнообразни физически умения и познавателни процеси.

Третата глава на дисертацията представя постановката, процесите и резултатите от проведените емпирични изследвания по поставените в труда изследователски проблеми. Тя е в общ обем от 41 страници. В началото на главата докторантът обосновава обхвата, целевите групи и инструментите за провеждане на емпиричното проучване. Осъществена е предварителна анкета с родители, както и анкета с родители на деца, включени в програма „Тих режим“, анкетно проучване сред учители и директори, както и интервю с децата.

В рамките на тази глава докторантът описва подробно технологизацията и организацията на дейността в рамките на тихия режим, като се спира на няколко важни от управленска гледна точка въпроси – съпротивата сред педагогическите специалисти, възможностите за допълнително стимулиране на персонала чрез системата за диференцирано заплащане, както и необходимостта от допълнителна квалификация, осигурена чрез плана за продължаваща квалификация на институцията. **Това са ключови въпроси, които би следвало да бъдат по-подробно разгледани и**

анализирани в теоретичните части на труда, вместо само да бъдат маркирани на този етап.

Като допълнение, в тази част на главата значително място е отделено на описание на дейностите, включени в тихия режим, което вече е частично направено във втората част на труда.

Във втората точка от главата са представени емпиричните данни от изследване с децата, учителите и родителите, имащи отношение и включени по някакъв начин в реализацията на програмата „Тих режим“. За съжаление, в приложенията на дисертацията не са представени използваните за нуждите на проучването изследователски инструменти. Накратко е представено и проучване сред директори, което, обаче, е по-скоро ориентирано към иновациите, отколкото към конкретната иновация, описвана в дисертационния труд. Самото проучване с директорите е съвсем кратко и не дава възможност да се получат данни, свързани със значимостта и потенциалните ползи от предлагания „Тих режим“, причините за съпротивата сред директорите срещу неговото прилагане, както и възможности тези съпротиви да бъдат преодоленни.

Трудно е разбирането и извличането на смисъл от резултатите, получени след анкетното проучване на преподавателите, включени в работата на схемата „Тих режим“. Подбраната скала за оценка е вътрешно-противоречива, като наименованието „коефициент“ не дава ясна представа какво всъщност се има предвид с него, а факта, че високата удовлетвореност е маркирана с 1, а ниската – с 3 (или отговор „не знам“ – с 3) създава вътрешно противоречие при запознаване с резултатите. Липсва задълбочено обобщение на тези данни с натрупване към общия резултат от тази оценка, както и към отделни параметри от нея. В същото време, оценката на учителите не допринася съществено за основния въпрос на дисертационния труд – технологията на въвеждане на иновацията в програмната система на детската градина.

Като цяло, третата глава представя опитът на докторанта чрез проведеното емпирично изследване да разкрие възможностите за въвеждане на „Тих режим“ за децата, които не спят, в програмната схема на детската градина. То, обаче, трудно подкрепя поставените в увода цели и задачи, както и трудно може да предостави доказателства за или против заложената в увода хипотеза/постановки.

Заключението и изводите в дисертацията са доста кратки и фрагментарни. Стъпвайки на теоретичния анализ и данните от емпиричното изследване, докторантът се опитва да очертае възможностите за въвеждане на „Тих режим“ в детските градини в община Бургас. В изводите, обаче, липсва видима и отчетлива връзка между получените данни от проведеното емпирично изследване и поставените в увода постановки като обект, предмет, цел и хипотеза.

Авторефератът е съобразен с изискванията и правдиво отразява структурата и съдържанието на дисертационния труд.

3. Научни приноси.

В дисертацията са посочени четири (4) „научно-практически“ приноса в дисертационния труд. В автореферата са посочени шест (6) такива. Ще коментирам посочените приноси в автореферата.

От посочените в автореферата 6 приноса, не приемам принос 4 и принос 5, които са, на практика, изводи от проведеното теоретико-емпирично проучване, а не приноси в резултат от неговата реализация. Принос 4 касае характеристиките на предложения модел за „Тих режим“, а принос 5 – потвърждаването или отхвърлянето на изследователската хипотеза, поради което трудно могат да се определят за приноси от дисертационния труд като цяло.

Приемам останалите приноси, посочени в автореферата.

Основните приносни моменти, които мога да очертая на труда, са свързани по-скоро с практико-приложността на предложения модел за въвеждане на „Тих режим“ в четвърта група в детската градина и показване на някои от проблемите при неговата реализация. В теоретичен план, дисертационния труд очертава някои характеристики на управленските технологии, които имат значение за изграждането, интегрирането и мониторинга на образователни иновации на ниво „детска градина“.

4. Научни публикации и участия в научни форуми.

В автореферата докторантът посочва 5 публикации и участия в научни форуми. Публикациите са по темата на дисертационния труд и обхващат въпроси, свързани с управлението на детската градина, иновациите в предучилищното образование и ролята на директора в тяхното въвеждане. Две от публикациите касаят по-скоро чисто

образователната дейност и нейната специфика в предучилищната група или в работата с деца със затруднения, поради които не считам, че могат да подкрепят пълноценно дисертационния труд. Въпреки това, публикационната дейност на докторанта показва активност в научните търсения и нейното развитие в научно-изследователски план, което горещо адмираiram.

Представените публикации покриват наукометричните изисквания за присъждане на ОНС „доктор“ в професионалното направление.

5. Заключение

В заключение, за представения дисертационен труд могат да се посочат следните **положителни страни**:

- Задълбочено и научно-обосновано са очертани характеристиките на управленските технологии, както и ролите и функциите на директора при управлението на образователната среда.
- Демонстрирано е задълбочено познание относно спецификите и характеристиките на дейността на детската градина, в контекста на които се очертава необходимостта от иновации, насочени към диференциация на подходите и работата с децата в условията на дневния режим.
- Описаният „Тих режим“ е задълбочено представен и обоснован, като са очертани етапите и възможностите за неговото интегриране в практиката на детските градини у нас.
- Проведеното емпирично изследване потвърждава, че подобна иновация е необходима и маркира (за съжаление – само частично) някои от управленските проблеми, които съпътстват нейната интеграция в дейността на общинските детски градини в Бургас.

Към труда могат да се отправят и някои **критични бележки**, а именно:

- Постановката на дисертационното изследване, представена в увода, създава усещане за „разпокъсаност“ на изследователските идеи. Липсва ясен изследователски фокус, който категорично да очертава управленските аспекти на труда. Например, като предмет на изследването са посочени три отделни „аспекта“, свързани с обекта (програмната

система на детската градина), като от тях „изследването на методическата и технологична промяна при управлението на детската градина“ и „установяване използването на технологиите в управлението.....“ на практика звучат „управленски“ но не дават ясна представа кое именно от тези ще се изследват във връзка с промяната, която се предлага.

- Във връзка с горното – липсва задълбочено очертаване и изследване на „технологичната“ компетентност на директора в управлението на градината или при интегриране на иновацията.
- Ако целта на дисертацията е „да се апробира програмна схема чрез прилагане на иновативен модел за организация на дневния режим на децата“, то кой управленски аспект от това на практика се анализира в дисертационния труд? Подобна аprobация може да се прави с цел да се установи доколко тази промяна се приема позитивно от децата и родителите, как тази иновация променя дейността на педагогическите специалисти, дали и как се отразява на развитието и обучението на децата и много други. В този смисъл, отново липсва управленският уклон в дизайна на изследването.
- От посочените в увода задачи, задача 4 на практика не е изпълнена, тъй като подобно емпирично проучване не се открива реализирано в дисертационния труд.
- Хипотезата, а именно „Допускаме, че иновативния модел на програмна система в детската градина е приложим и очакваме детските градини в Община Бургас да го приложат в четвърта възрастова група.....“ е неясна и без пряка връзка с очертаните по-горе обект и предмет, както и задачите, свързани с технологичната компетентност на директора.
- В теоретичните части на дисертационния труд присъстват голям брой цитати, мнения модели и теории, но трудно се открива авторската концепция по изследваните въпроси, особено онези от тях, касаещи управленските технологии в специфичния контекст на детската градина.
- Проведеното емпирично изследване само частично се „докосва“ до обхвата на темата на дисертационния труд и до поставените обект и предмет на проучване, целта и хипотезата. Липсват ясно посочени в дисертацията инструментариуми, с които са проведени анкетните

проучвания, както и проучването сред децата. Макар да има ясно изведени критерии и показатели, те не са насочени към управлението на иновацията, към технологията на това управление или към „технологичните умения“ на директора и неговата роля в този процес. Разкритите чрез проучването проблеми като съпротива от учителите и съпротива от ръководните кадри, нуждата от подготовка и яснота при работното натоварване на преподавателите са само загатнати, а именно те са ключови за цялостния анализ не само на иновативния модел, но и на възможностите за неговото масово интегриране.

Към докторанта имам следните **въпроси**:

- Може ли да очертае основните технологии за управление на програмната схема на детската градина от позицията си на директор на такава организация?
- Какво налага провеждането на изследване и сравнителен анализ в ДГ в гр. Пловдив и как това проучване допринася за по-доброто разбиране на обекта и предмета на дисертационното проучване?
- На стр. 192 и 193 от дисертацията са представени графики и таблици с данни от оценката на учителите, ангажирани с модела в Бургас и учители, работещи по методика „Монтесори“ в Пловдив. Моля докторантът да обясни скалата, по която е правена тази оценка и да разтълкува значението на посочените на същите страници стойности. В тази връзка – може ли да се каже какво е нивото на удовлетвореност на учителите по различните критерии, на какви статистически/математически параметри се базира оценката за удовлетвореността и има ли разлика между двете изследвани организации? Ако такава разлика има – на какво се дължи тя?
- В приложенията на дисертационния труд присъства общинска програма за въвеждане на „Тих режим“ в детските градини в община Бургас, в рамките на която е проведено проучване сред родителите (Приложение 1 към общинската програма). Доколко представеното в дисертацията проучване сред 418 родители относно следобедния сън на техните деца е част от тази общинска програма и какъв е приноса на докторанта в подготовката и реализацията на това проучване?

Поставените критични бележки към дисертационния труд повдигат въпроса за неговата възможност обективно и достойно да представи научните търсения и развитие на докторанта и приноса, който тя е осъществила в полето на образователния мениджмънт. Надявам се този принос да стане видим по време на защитата на труда, когато докторантът може последователно и обективно да защити своите научни търсения и позиции.

Поради гореизложеното, **не подкрепям присъждането на образователната и научна степен „доктор“ в област на висшето образование 1. Педагогически науки, професионално направление 1.1. Теория и управление на образованието** на София Мардик Димитрова.

3.02.2023 г.

София

Изготвил рецензията:

/доц. д-р Йонка Първанова/

REVIEW

Of dissertation

For awarding the educational and scientific degree “doctor”

Higher education field 1. Educational sciences

Professional field 1.1. Theory and management of education

за присъждане на образователната и научна степен „доктор“

Reviewer: assoc. professor Yonka Petrova Parvanova, PhD

Sofia University “Sy. Kliment Ohridski”, Faculty of education

Topic: **THE PROGRAM SYSTEM OF KINDERGARTEN – PROBLEMS AND
MANAGEMENT TECHNOLOGIES**

Author: Sofia Mardik Dimitrova

6. Information for the PhD study and the PhD student.

Sofia Mardik Dimitrova graduated from Plovdiv University “Paisij Hilendarski” in 1996 with a degree in pre-school education. The same year she started her professional career in the respective field, working as a pre-school teacher in several kindergartens, and later as a senior expert at Regional inspectorate of education – Bourgas (2002-2012). Since November 2012 Sofia Dimitrova has been a principal of Kindergarten “Zvezditca” in Bourgas.

Professional path of the PhD student motivated her research and additional qualification and led her to obtaining a Master’s degree in “Management of organizations for education, culture and art” at Prof. Asen Zlatariv University in Bourgas.

Since 2018 Sofia Dimitrova has been a part-time PhD student at Southwest University “Neofit Rilski” in Blagoevgrad. She has successfully completed her study and had obtained the right of a public defense of her dissertation, named “The program system of the kindergarten – problems and management technologies”.

7. Information about the dissertation and the resume.

Presented dissertation has a total of 220 pages, 212 of which are the main text of the author and 8 pages references. It has Introduction, three chapters, Conclusions, summary, and contributions.

The reference list includes a wide range of relevant scientific literature about the topic of the dissertation in total of 154 sources, in Bulgarian and in other languages.

The topic of the dissertation reveals not only theoretical, but also the practical implications and searches of the PhD student in the field of kindergarten management and more specifically – the implementation of an innovative model for working with children who do not sleep in the afternoon. In the context of educational management the topic is clearly focused upon clear parameters of the program system of the kindergarten from the principal's perspective and the problems and challenges he/she faces in the process of its management.

The dissertation in a logical and systematic way reveals the relationship between management technologies, the essence of program system in kindergarten and the need for integration of innovative forms and methods in it, as well as the technologization of management activity of the principal when it comes to its innovation and the opportunities for implementation of such innovation in kindergartens.

The Introduction of the dissertation describes the relevance and significance of the research topic in the context of strategic management of kindergarten and raising the quality of care, education and nourishment of children. The main focus of the research interests is also clearly stated – the opportunity for improvement of the work with 4th group children (preschool education) regarding those children who don't want to sleep in the afternoon.

The dissertation object and subject of research are described along with its goal and tasks. There is a lack of clear relation between the object and subject of the research, on one hand, and the goal and research hypothesis, on the other.

The research subject itself is too broad and does not state specifically the research paradigm.

The first chapter deals with technologies and issues of management and is in total of 79 pages. It has three separate parts, developing the problems of technologies, educational technologies and management technologies. The essence components, and philosophy of technologies are presented in a clear and logical manner. The detailed presentation of educational technologies is not needed in this work as the research field lies in the context of management of education. Management technologies are [resented clearly enough and a special place is devoted to management decision and the roles and competencies of kindergarten principal in the process of management of educational institution. All these elements are in a logically related at the end of the chapter and refer to innovation management

through implementation of adequate, scientifically based, and sustainable technologies for integration of new elements in the program system, along with the skills the principal needs to have to make the innovation work.

The second chapter of the dissertation presents the program system of the kindergarten as a specific construct and element of the total management of such institutions. The chapter has a total of 77 pages and successively presents four main aspects – the legal requirements and structure of the program scheme, the questions of innovations in education, researches of afternoon sleep in children, and the activities of the so called “Quite time” implemented in the kindergarten that the PhD student manages.

The legal framework and requirements for the program scheme of the kindergarten, presented in the first part of the chapter reveal the knowledge of the PhD student of the main parameters of this element of management process and the opportunities for its improvement and optimization.

The PhD student gives a special attention to innovations and more specifically – to the educational innovations as part of her dissertation work. Despite the fact that the implementation of a quite new element in Bulgarian kindergartens is actually an innovation, there is a question to what extent and in what way the issue of educational innovations is related to the question, stated in the dissertation introduction, namely – management technologies. Nevertheless, the PhD student skillfully presents the essence and characteristics of innovations and redirects the reader to the implementation of innovations in pre-school and school education system, fairly pointing out the fact, that when it comes to the kindergarten the question of innovation is not quite well regulated.

Within the context of the dissertation the PhD student also presents some international researches about the children’s need for afternoon sleep in 4th group. There is no doubt this question is very important and the need for the program scheme to be differentiated according to children’s needs is extremely important. In the light of that I congratulate Sofia for the practical implementation of this innovation and for her strive to continue the implementation in other kindergartens in the respective municipality.

In the last part of second chapter some of the activities during the quite time are outlined, which can be used to engage children who don’t sleep during the period of the afternoon nap for the other children, traditional for Bulgarian kindergartens. The logic of the text is clear

and related to the characteristics of pre-school age, in which various physical skills and mental qualities are developed.

The third chapter of the dissertation presents the design, the process and the results of the empirical survey. It has a total of 41 pages. At the beginning of the chapter the PhD student presents and argues the range, the target groups, and the research tools for the research. A preliminary questionnaire for parents was distributed, along with questionnaire with parents of children, included in the quite time experiment.

In this chapter the PhD students describes in detail the technologization and organization of activities during the quite time, making some important management points – the resistance among teachers, opportunities for additional payment through the system of differentiated payment, along with the need for additional qualification through the plan for qualification in the institution. **These are key questions which should be in-depth examined and analyzed in the theoretical parts of the work instead just being mentioned at this stage of the dissertation.**

As an addition, in this part of the chapter a significant importance is placed upon the description of the activities, part of the quite time in the kindergarten, which has always been presented in some way in the second chapter.

In the second part of the chapter the empirical research results are presented. Survey among children, parents and teachers, participating in the innovation in some way was implemented. Unfortunately, in the appendices of the dissertation the research tools used in the survey, are not presented. There is a short presentation of a survey among principals, which however, is more oriented toward innovations than toward the particular innovation, described in the dissertation. The survey among principals is quite short and does not provide an opportunity to gather data about the significance and the potential benefit of the proposed quite time in the kindergarten, the reasons for resistance among principals, and the ways such resistance can be overcome.

It is difficult to find and extract some relevant meaning from the data gathered through the survey among teachers, working under the quite time scheme. The chosen evaluation scale has some internal contradictions, considering the fact that the name “coefficient” does not present a clear meaning. In addition, there is the fact that high satisfaction is marked with 1 and the lowest satisfaction – with 3 (that or the option “I don’t know) which creates an internal disproportion while reading the final data. There is a lack of a deep summary of these data with aggregation of the total score of the evaluation. In the same time, teachers’ evaluation

and opinions don't contribute in a substantial way to the understanding of the main questions in the dissertation – the technology of implementation of innovation in the program scheme of the kindergarten.

As a whole, the third chapter presents the attempt of the PhD student to unveil the opportunities for implementation of the so called “quite time” in the program scheme of the kindergarten, using the results of the empirical survey she has done. Still the presented survey does not support to sufficient extent the goal and tasks, set in the introduction and can hardly deliver any evidence for or against the hypothesis of the dissertation.

Summary and conclusions in the dissertation are quite short and fragmented. In the context of the theory and the empirical research the PhD student tries to outline the opportunities for the implementation of the quite time scheme in the kindergartens in Bourgas. In the conclusions, however, there is a lack of clear and visible relation between the empirical data, gathered through the survey and the main research elements, stated in the introduction.

The dissertation summary falls within the requirements and reflects the structure and content of the dissertation in an objective way.

8. Scientific contributions.

In the dissertation 4 contributions are stated, while in the summary there are 6. I will comment the contributions stated in the dissertation summary.

From the 6 contributions I don't accept number 4 and number 5, which in reality are mostly conclusions from the empirical research rather than actual contributions. Number 4 relates to the characteristics of the proposed quite time scheme, while number 5 considers the confirmation or rejection of the research hypothesis, which makes it hard to accept them as a scientific contributions.

I accept the rest of the contributions, stated in the summary of the dissertation.

The main contributions of the work that I can summarize here are related mostly to the practical implementation of the proposed quite time model and with the fragmented description of some of the problems of such implementation. In theoretical aspect the dissertation outlines some of the characteristics of management technologies which are important for the development, integration, and monitoring of educational innovation at kindergarten level.

9. Scientific publication and participations in scientific forums.

The student states 5 publications and participations in different forums. Publications on the dissertation topic deal with questions related to kindergarten management, innovation in preschool education, and the role of principal in innovation implementation. 2 of the publications are mostly related to specific educational activities in pre-school groups or working with children with educational difficulties, which I don't consider to support the dissertation to a full extent. Despite that the publication record of the student shows a relevant activity in her scientific work and her development in the scientific field, which I must warmly applaud.

The presented publications fall within the scope of the requirements for the acquisition of the degree "doctor" in the respected professional field.

10. Conclusion

In conclusion, the following **positive aspects** of the dissertation can be stated:

- Deep and scientific-grounded description of the characteristics of management technologies is made, along with description of principal's roles and functions in management of educational environment.
- Deep knowledge and understanding about the specifics of kindergarten activities is visible in the dissertation, in the context of which the need for innovations in the field of differentiation of work with children is clearly defended.
- Described "Quite scheme" is well presented and defended, along with the stages and opportunities for its integration in the practical reality of kindergartens in Bulgaria.
- The presented empirical research confirms that such an innovation is necessary and shows (to some regret – only partially) some of the management problems which arise from such integration in the activities in municipal kindergartens in Bourgas..

Some **critical remarks** can be stated as follows:

- The main research elements, stated in the introduction, creates a feeling of "fragmentation" of the research ideas. Clear research focus is not visible in the work, which can describe the management aspects of the thesis. For example,

the research subject contains 3 different aspects of the research object (the program scheme of the kindergarten). Of those 3 The following: “research of methodical and technological change in kindergarten management” and “findings about the use about technologies in management....” just sound in “a management way” but do not present a clear picture what exactly will be researched in the context of the proposed change.

- In relation to the stated above – there is a lack of deeper description and research of the “technological” competency of the principal in the management of kindergarten or in the implementation of innovation.
- If the goal of the thesis is “to approbate program scheme through the implementation of an innovative model of organization of day care regime of children”, then which management aspect of this is actually analyzed in the dissertation? Such an approbation can be made with different tasks – to establish if such a change is positively accepted by children and parents, or the way it changes the work of education specialists, or if it has any impact upon the development and education of children. This means that the management aspect of the thesis is missing in the research design.
- From all the tasks stated in the Introduction, task number 4 is not fulfilled as such empirical survey is not visible in the thesis.
- The hypothesis – “We assume that the innovation model of a program scheme .....is applicable and expect kindergartens in Municipality of Bourgas to implement it in 4th group” is vague and without a direct relationship with the dissertation object and subject of research, stated in the introduction. The same is valid for the relation between the hypothesis and the tasks, concerning the technological competencies of the principal.
- In the theoretical parts of the thesis there are a lot of citations, opinions, models, and theories, but the author’s views on the researched topics are hard to find. This is especially valid about issues, concerning management technologies in the specific context of kindergarten.
- The empirical research just partially touches the scope of the dissertation topic and its object and subject of research, its goal and hypothesis. Research tools are not clearly visible in the dissertation. Although there are specific criteria and indices they are not related to the management of the innovation, to the

technology of this management or to the “technological skills” of the principal and his role in the process. Problems like resistance to change in teachers and managers, the need for additional preparation and clarity of the work load are only briefly stated while they are actually the key for the analysis not only of the model itself, but for the analysis of the opportunities for its broad implementation.

In the light of the above I have the following **questions** for the PhD student:

- Can she describe the main technologies for management of kindergarten program scheme from her position and perspective of a principal of such institution?
- What are the arguments for the research and comparative analysis between the kindergartens in Bourgas and Plovdiv and how such an analysis contributes to the better understanding of the research object and subject?
- On pages 192 and 193 there are some diagrams and tables with data from evaluations of teachers, participating in the innovation in Bourgas and in Montessori kindergarten in Plovdiv. I would like to ask the student to explain the evaluation scale and to elaborate on the meaning of the scores, presented on those pages. In that context – can she say what is the level of satisfaction of teachers on different criteria, on what statistical/mathematical operations such an evaluation is made and if there is a difference between the two organizations? If such a difference exists – what are the reasons for it?
- In the appendices of the dissertation there is a municipality program for implementation of “Quite time scheme” in kindergartens in Bourgas municipality, in the context of which a survey among parents had been done (Appendix 1 of the Municipal program). To what extent the survey among 418 parents, presented in the dissertation about the sleeping habits of their children is part of that program and what is the author’s contribution in the preparation and implementation of that survey?

The critical remarks stated above raise the question for the ability of the dissertation to objectively and clearly present the research efforts and development of the PhD student and the contributions she has made to the field of educational management. I hope those

contributions to become visible during the defense of the dissertation, when Sofia will be able in a consecutive and objective manner to defend her scientific searches and positions.

Due to the final conclusions above **I do not support the award of educational and scientific degree “doctor” in higher education field 1. Educational sciences, professional area 1.1 Theory and management of education** to Sofia Mardik Dimitrova.

Поради гореизложеното, не подкрепям присъждането на образователната и научна степен „доктор“ в област на висшето образование 1. Педагогически науки, професионално направление 1.1. Теория и управление на образованието на София Мардик Димитрова.

3.02.3023 г.

София

Изготвил рецензията:

/доц. д-р Йонка Първанова/